

TOOLS BIJ AANBEVELING

3 STIMULEER EEN ONDERZOEKENDE HOUDING

De leidraad 'Werken aan onderwijsverbetering' ondersteunt scholen in het primair onderwijs om zich tot lerende organisatie te ontwikkelen. De leidraad is opgebouwd uit zes aanbevelingen.

In deze bijlage staan concrete tools uitgewerkt die horen bij de derde aanbeveling. Met de tools kun je als schoolleider, leerkracht of team vaststellen in hoeverre jullie over een onderzoekende houding beschikken en hoe jullie deze houding kunnen stimuleren. Ook staan in een van de tools dilemma's beschreven waar schoolleiders tegenaan kunnen lopen en tips om daarmee om te gaan.

Tool 1 Onderzoekende houding stimuleren

Onderstaande tabel biedt tips voor schoolleiders om een onderzoekende houding te stimuleren: wat wel en niet te doen.

Onderzoekende houding: wel doen
+ Focus op het verbeteren van het onderwijs en daarmee op de leerprocessen van leerlingen.
+ Reflecteer op wat goed gaat, wat nog beter kan en zoek hierbij naar oorzaken en verklaringen.
+ Gebruik literatuur ter onderbouwing.
+ Breng eigen onderzoeksgegevens in.
+ Stel kritische vragen.
+ Vraag door.
+ Geef elkaar (ook kritische) feedback.
+ Verwijs naar feitelijke informatie.
+ Trek aannames in twijfel. Bijvoorbeeld aannames over oorzaken van lage prestaties.
+ Bespreek en/of controleer aannames.
+ Verdiep je in een vraagstuk en toon doorzettingsvermogen totdat je het antwoord hebt.
+ Evalueer kritisch op de eigen ervaringen van jezelf en het team.
Onderzoekende houding: niet doen
– Op basis van gevoel en ad hoc besluiten nemen.
– Zonder het te controleren uitspraken van anderen aannemen.
– Instemmen zonder dat duidelijk is wat de ander bedoelt.
– Uitspraken doen die niet op feitelijke gegevens zijn gebaseerd.
– Niet openstaan voor ideeën van anderen.
– Negatief reageren op nieuwe ontwikkelingen zonder uit te leggen waarom ze slecht zouden zijn.

AANBEVELING 3 STIMULEER EEN ONDERZOEKENDE HOUDING

Tool 2 Instrument 'Indiceren Onderzoekende houding'

Met dit instrument kun je als leerkracht zelf nagaan in hoeverre je over een onderzoekende houding beschikt. Op welke aspecten heb je nog geen onderzoekende houding, op welke zit je op basisniveau en op welke aspecten ben je een expert? Schoolleiders kunnen het instrument gebruiken om in gesprek te gaan met leerkrachten over hun onderzoekende houding.

Aspect	Ontwikkeling in het werken met een <i>onderzoekende houding</i> : hoe deze ontwikkeling kan verlopen		
	Geen	Basis	Expert
1. Nieuwsgierigheid, tot inzicht willen komen	De leerkracht neemt de dingen aan zoals ze opgedragen of gepresenteerd worden. Hij/zij toont zich niet nieuwsgierig en stelt nauwelijks vragen.	De leerkracht toont nieuwsgierigheid, bijvoorbeeld naar keuzes in lesgeven die andere leerkrachten maken. De leerkracht stelt vragen.	De leerkracht wil bovendien graag veel weten, toont zich zeer nieuwsgierig naar het 'waarom' en 'hoe' iets werkt. De leerkracht neemt initiatieven om iets uit te zoeken, stelt vragen en zoekt dingen op internet.
2. Open houding, onderdeel willen uitmaken van een leergemeenschap	De leerkracht laat niet blijken naar collega's toe wat hij/zij werkelijk vindt en voelt. Hij/zij doet weinig inspanning om te integreren in het team.	De leerkracht communiceert goed naar collega's. Hij/zij stelt zich collegiaal op en is duidelijk in zijn of haar verwachtingen.	De leerkracht is bovendien in staat snel te integreren in het team, staat open voor feedback van collega's en geeft ook feedback aan collega's op een tactvolle manier.
3. Kritisch zijn, bereid zijn tot perspectiefwisseling	De leerkracht is snel tevreden over eigen gedrag en eigen resultaten en heeft soms een eenzijdige kijk.	De leerkracht wil zichzelf voortdurend verbeteren als leerkracht. Hij/zij bekijkt situaties vanuit meerdere perspectieven en kan zich inleven in anderen.	De leerkracht gaat bovendien voortdurend na waar kansen liggen voor verbetering van de lessen, o.a. door observatie en evaluatie, en betreft daarbij ook anderen.
4. Gebruik van bronnen, nauwkeurigheid	De leerkracht neemt opvattingen snel voor waar aan, zonder na te gaan of het klopt.	De leerkracht brengt soms (vak) literatuur in bij belangrijke keuzes. Hij/zij zorgt ervoor dat eigen uitspraken kloppen.	De leerkracht maakt regelmatig gebruik van (vak) literatuur, om daarmee het eigen onderwijs te verbeteren. Hij/zij is zeer nauwgezet en verbetert soms uitspraken van anderen.
5. Vermijden van routines	De leerkracht vaart op eigen routines zonder na te gaan of deze (altijd) effectief zijn.	De leerkracht staat open voor nieuwe ideeën en aanpakken en probeert nieuwe dingen uit in de lessen.	De leerkracht reflecteert systematisch op de eigen lessen en gaat na welke aanpak het beste werkt voor welke leerlingen in welke situatie.

AANBEVELING 3 STIMULEER EEN ONDERZOEKENDE HOUDING

Tool 3 Dilemma's

Tijdens het stimuleren van een onderzoekende houding bij leerkrachten kun je als schoolleider tegen verschillende dilemma's aanlopen. In onderstaande tabel staan in de linkerkolom een aantal veel voorkomende dilemma's die schoolleiders ervaren. In de rechterkolom staan tips om met de dilemma's om te gaan.

Dilemma	Tips
Leerkrachten vertonen geen onderzoekende houding.	<ul style="list-style-type: none"> • Benadruk hoe belangrijk een onderzoekende houding is voor leerkrachten. • Bespreek met leerkrachten welke kwaliteit jij als schoolleider nastreeft. • Formuleer samen met het team verbeterdoelen. • Gebruik checklists en observatie-instrumenten als hulpmiddel voor reflectie. • Stimuleer een reflectieve dialoog. Zie hiervoor ook aanbeveling 4 'Stimuleer samen leren in het team'. • Stimuleer om samen literatuur te lezen. Zie hiervoor ook aanbeveling 5 'Benut kennis en expertise'. • Stel vragen over hoe leerkrachten werken en hoe het beter kan. • Stimuleer het team om opleidingen te volgen. • Geef podium aan leerkrachten die het goede voorbeeld geven. • Stimuleer dat leerkrachten zich verantwoordelijk voelen voor het onderwijs in de hele school.
Leerkrachten reflecteren niet op hun handelen.	<ul style="list-style-type: none"> • Vraag leerkrachten naar wat ze belangrijk vinden in hun lesgeven, wat ze willen bereiken en wanneer hun les is geslaagd. • Analyseer met leerkrachten de resultaten van hun leerlingen en stel vast waar verbeterpunten liggen en wat dat betekent voor het handelen van de leerkracht. • Vraag leerkrachten waarom ze op een bepaalde manier handelen en of ze ook andere manieren overwogen hebben. • Stel vragen als: <ul style="list-style-type: none"> • Waar baseer je dat op? • Waarom denk je dat? • Hoe weet je dat? • Gebruik observatielijsten of checklists en vraag leerkrachten zichzelf te scoren. • Laat leerkrachten bij elkaar in de klas kijken met behulp van een observatielijst, checklist of kijkkader. • Stimuleer leerkrachten om deel te nemen aan projecten, conferenties en netwerken. Hierdoor komen ze in contact met leerkrachten van andere scholen. • Bespreek internetvideo's van een leerkracht die lesgeeft of bespreek video's van henzelf. Vraag wat ze goed vinden en wat ze zelf anders zouden doen en waarom.